

Sygn. akt V CSK 388/07

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z powództwa B. S.-G.

przeciwko B. B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 23 stycznia 2008 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 4 kwietnia 2007 r.,
sygn. akt II Ca (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 13 grudnia 2006 r. zasądził od pozwanego B. B. na rzecz powódki B. S.-G. kwotę 25.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 czerwca 2006 r., oddalił dalej idące żądanie zapłaty i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że w dniu 30 października 2003 r. powódka złożyła pozwanemu komornikowi sądowemu wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko

dłużniczce H. S. z należącej do niej nieruchomości lokalowej. Domagała się wyegzekwowania kwoty 36.418,22 zł na swoją rzecz oraz kwoty 21.850,94 zł na rzecz C. S., każdej z tych sum z ustawowymi odsetkami określonymi w załączonym do wniosku tytule wykonawczym. Do wniosku załączyła odpis z księgi wieczystej Kw (...) wydany przez Sąd Rejonowy w W. 12 września 2003 r., wskazujący jako właścicieli nieruchomości M. i M. S. W dniu 3 listopada 2003 r. pozwany wystosował do dłużniczki zawiadomienie o wszczęciu egzekucji i wezwanie do zapłaty długu. Wezwanie to doręczone zostało dłużniczce dopiero 12 grudnia 2003 r. Dłużniczka sprzedała lokal mieszkalny objęty wnioskiem egzekucyjnym 13 listopada 2003 r. A. K. za cenę 95.000 zł. Nabywczyni po uzyskaniu wpisu prawa własności w księdze wieczystej sprzedała lokal D. Ł. Próba zajęcia uzyskanej przez dłużniczkę z tego tytułu wierzytelności, ewentualnie środków otrzymanych w wyniku transakcji sprzedaży lokalu nie powiodła się.

Wniosek o dokonanie w księdze wieczystej wpisu o wszczęciu egzekucji pozwany złożył 11 grudnia 2003 r. Zarówno ten wniosek, jak i kolejne zostały zwrócone z powodu nieuiszczenia należnej opłaty. Ostatecznie prawidłowo złożony wniosek został oddalony wobec stwierdzenia, że w dziale drugim księgi wieczystej Kw (...) dłużniczka nie jest wpisana jako właścicielka lokalu.

Na skutek zajęcia świadczeń rentowych dłużniczki dokonywane są potrącenia w kwotach po 200-250 zł miesięcznie. Do dnia 20 marca 2006 r. pozwany przekazał wierzycielkom 3.408,17 zł. Do wyegzekwowania pozostała należność główna w wysokości 58.269,16 zł oraz odsetki w kwocie 66.194,17 zł.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Rejonowy uznał, że spełnione zostały przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego przewidziane w art. 23 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jednolity tekst: Dz. U. z 2006 r. Nr 167, poz. 1197 ze zm.). Komornik zaniechał bowiem dokonania w terminie trzech dni – jak stanowi o tym art. 45a powołanej ustawy – zawiadomienia dłużniczki o wszczęciu egzekucji z nieruchomości oraz przesłania sądowi wieczystoksięgowemu wniosku o wpis ostrzeżenia o wszczęciu egzekucji. W rezultacie powódka nie uzyskała zaspokojenia egzekwowanego świadczenia. Powódka przyczyniła się jednak w 50% do powstania szkody. Zaniechała wcześniejszego skierowania egzekucji do nieruchomości, złożenia wniosku o wpisanie dłużniczki do księgi wieczystej jako właścicielki nieruchomości lokalowej oraz obciążenie tej nieruchomości hipoteką przymusową, jak również wtoczenia powództwa ze skargi

paulińskiej przeciwko nabywczyni nieruchomości. W konsekwencji – w ocenie Sądu Rejonowego – roszczenie powódki zasługuje na uwzględnienie jedynie w połowie.

Wyrok powyższy zaskarżyły apelacjami obie strony. Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 4 kwietnia 2007 r., uwzględniając apelacje pozwanego, zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w ten sposób, że oddalił powództwo. Oddalił też apelacje powódki i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Okręgowy podzielił ocenę bezprawności zachowania pozwanego. Zgodził się też ze stanowiskiem, że pomiędzy zaniechaniem dokonania przez komornika we właściwym czasie czynności egzekucyjnych przewidzianych w art. 923 i art. 924 k.p.c. a szkodą powódki w postaci niemożności zaspokojenia egzekwowanego roszczenia można upatrywać adekwatnego związku przyczynowego. Gdyby bowiem komornik prawidłowo wezwał dłużniczkę do zapłaty należności i złożył wniosek o wpis ostrzeżenia do sądu wieczystoksięgowego, spowodowałoby to skutek przewidziany w art. 930 k.p.c. Ważna czynność sprzedaży nieruchomości przez dłużniczkę nie stanowiłaby przeszkody do dalszego prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Sąd Okręgowy jednocześnie przyjął – odmiennie niż Sąd pierwszej instancji – że powódka nie wykazała zarówno faktu poniesienia szkody, jak i jej wysokości. Wskazał przy tym, że nie ma podstaw do uznania, iż nieruchomość dłużniczki w ogóle zostałaby sprzedana w toku postępowania egzekucyjnego, bądź też, że ewentualna cena sprzedaży wyniosłaby 95.000 zł. Stwierdził też, że nie sposób przyjąć, iż w świetle kolejności zaspokojenia przewidzianej w art. 1025 § 1 i 3 oraz art. 1026 § 2 k.p.c. powódka otrzymałaby egzekwowaną należność główną. Powódka w istocie nie była w stanie wykazać tak hipotetycznie konstruowanej szkody. W sytuacji, gdy pozwany zaprzeczył podstawie swojej odpowiedzialności, nie można uznać, że przyznał on fakt poniesienia przez powódkę szkody we wskazywanej przez nią wysokości. Część długu została już wyegzekwowana, a ściągane w dalszym ciągu kwoty zmniejszają zadłużenie dłużniczki.

W skardze kasacyjnej opartej na podstawie naruszenia przepisów postępowania powódka podniosła zarzuty naruszenia:

- 1) art. 316 § 1 w związku z art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. oraz w zw. z art. 451 § 1 i art. 361 § 2 k.c. oraz w związku z art. 328 § 2 k.p.c. wskutek nierozpoznania żądania w zakresie wystąpienia szkody i jej oznaczenia przy jednoczesnym braku uzasadnienia pominięcia oświadczenia powódki o zaliczeniu egzekwowanych sum na poczet odsetek i że ściągane kwoty są niższe od narastających odsetek;

- 2) art. 231 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. i art. 316 k.p.c. na skutek jego niezastosowania pomimo wskazania przez powódkę faktów uzasadniających wniosek, że w toku egzekucji można było uzyskać ze sprzedaży nieruchomości sumę nie mniejszą niż 95.000 zł;
- 3) art. 230 w zw. z art. 210 § 2 i art. 221 k.p.c. przez jego niezastosowanie i przyjęcie, że pozwany kwestionując samą zasadę swojej odpowiedzialności wdał się w spór co do wysokości poniesionej przez powódkę szkody, a tym samym, iż pozwany nie przyznał wskazywanych przez powódkę okoliczności uzasadniających rozmiar szkody;
- 4) art. 322 k.p.c. w zw. z art. 77 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wskutek jego niezastosowania i odmowę zasądzenia odszkodowania, mimo stwierdzenia niemożności wykazania przez powódkę wysokości szkody.

Powołując się na powyższe zarzuty powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W judykaturze utrwalony jest pogląd, że naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie posiada wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak istotne braki, które uniemożliwiają przeprowadzenie kontroli kasacyjnej (por. m.in. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, nie publ.; z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83; z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, nie publ.; z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 11862/00, nie publ.; z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, nie publ.; z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, nie publ.). Wskazuje się także, że sąd drugiej instancji dokonując zmiany ustaleń faktycznych stanowiących podstawę wyroku sądu pierwszej instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego uzasadniającego odmienne ustalenia obowiązany jest – z mocy art. 382 w związku z art. 391 § 1 i art. 233 § 1 k.p.c. – ocenić wszystkie przeprowadzone dowody i samodzielnie ustalić stan faktyczny przyjęty za podstawę rozstrzygnięcia. W takim przypadku uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno czynić zadość wszystkim wymaganiom przewidzianym w art. 328 § 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2004 r., II CK 127/03, nie publ.). Z przepisu tego wynika, że punktem wyjścia dla przedstawienia w uzasadnieniu wyroku koncepcji prawnej rozstrzygnięcia sprawy powinno być poczynienie ustaleń faktycznych. Ustalenia te mają odpowiadać postulatowi jasności i kategoryczności. W uzasadnieniu

wyroku musi znaleźć odzwierciedlenie dokonany wybór określonych przepisów, ustalenie w drodze wykładni ich znaczenia i zastosowanie norm prawnych w związku z poczynionymi ustaleniami faktycznymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2002 r., I CKN 105/2000, nie publ.).

Trafnie podniosła skarżąca, że uzasadnienie zaskarżonego skargą kasacyjną wyroku wymagań powyższych nie spełnia. Przede wszystkim stwierdzić należy, że brak w nim jednoznacznych i spójnych ustaleń. Z jednej bowiem strony Sąd Okręgowy przyjął - w ślad za Sądem pierwszej instancji - że pomiędzy zaniechaniem komornika a szkoda powódki zaistniał adekwatny związek przyczynowy, z drugiej zaś stwierdził, że nie ma uzasadnionych podstaw do ustalenia, że powódka wskutek tego zaniechania rzeczywiście doznała szkody, jako że egzekucja wobec dłużniczki jest kontynuowana i nie można uznać jej za bezskuteczną. Zgodzić się trzeba z zapatrywaniem skarżącej, że oparcie kwestionowanego rozstrzygnięcia na wzajemnie sprzecznych przesłankach nie pozwala odtworzyć toku rozumowania Sądu drugiej instancji. Nie jest też jasne, na jakiej podstawie Sąd ten ustalił, że ściągane od dłużniczki kwoty wskutek zajęcia świadczenia rentowego zmniejszają egzekwowaną należność. Sam fakt kontynuowania egzekucji wniosku takiego nie uzasadnia, zwłaszcza w kontekście przytoczonych w pozwie twierdzeń powódki, że przekazywane jej sumy są niższe od narastających odsetek i zostały przez nią zaliczone - zgodnie z uprawnieniem przewidzianym w art. 451 § 1 k.c. - na poczet tych właśnie należności ubocznych. Zweryfikowanie tych twierdzeń jest nieodzowne w celu ustalenia, czy powódka na skutek wyzbycia się przez dłużniczkę nieruchomości istotnie doznała szkody majątkowej w rozumieniu art. 361 § 2 k.p.c. oraz ewentualnego rozmiaru tej szkody. Wskazane wadliwości uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie pozwalają skutecznie odeprzeć zarzutu naruszenia przepisów wymienionych w pkt 1) przytoczonej podstawy kasacyjnej.

Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącej, Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że zajęte przez pozwanego w toku procesu stanowisko wobec żądania pozwu nie usprawiedliwiało dostrzegania w nim elementów świadczących o przyznaniu okoliczności rzutujących na wysokość wskazywanej przez powódkę szkody. Pozwany w odpowiedzi na pozew kwestionował nie tylko - jak twierdziła skarżąca - samą zasadę powództwa, ale również wszystkie (za wyjątkiem wyraźnie uznanych) twierdzenia przytoczone w jego uzasadnieniu. W tej sytuacji nie można zaaprobować stanowiska skarżącej, że pozwany nie kwestionował wysokości żądania. Zastosowanie przewidzianej w art. 230 k.p.c. konstrukcji przyznania istotnych okoliczności faktycznych w rozpoznawanej sprawie nie

było możliwe. Nie wchodziłoby ono w rachubę także w przypadku, w którym pozwany ograniczyłby się tylko do kwestionowania samej zasady powództwa i żądania jego oddalenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2003 r., III CKN 1313/00; nie publ.).

Sformułowane na odmiennym założeniu zarzuty naruszenia art. 230 w związku z art. 210 § 2 i art. 221 k.p.c., a w konsekwencji art. 231 w związku z art. 316 i art. 6 k.c. trzeba więc uznać za chybione.

Ocena zarzutu bezzasadnego uchylenia się przez Sąd drugiej instancji od zastosowania art. 322 k.p.c., mimo stwierdzenia niemożliwości ścisłego udowodnienia wysokości szkody, możliwa jest jedynie w przypadku jednoznacznego ustalenia, że szkoda w ogóle wystąpiła. W rozpoznawanej sprawie ustalenia takiego - jak już wspomniano - nie dokonano. Tym niemniej wskazać należy, że gdyby zostało ono przyjęte, niemożliwość ścisłego udowodnienia wysokości żądania nie może być rozumiana tylko w sensie obiektywnym. Wyrażona w art. 322 k.p.c. zasada orzekania odnosi się bowiem także do niemożliwości ścisłego ustalenia szkody na podstawie materiału dowodowego przedstawionego przez powoda do oceny przez sąd. W takiej sytuacji sąd, nie mając obowiązku przeprowadzenia uzupełniających dowodów z urzędu, powinien - jeżeli fakt poniesienia szkody jest niewątpliwy - podjąć próbę ustalenia jej wysokości na podstawie oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy. Wynik takiej oceny może, rzecz jasna, okazać się niekorzystny dla powoda, ale ryzyko to usprawiedliwione jest jego procesową biernością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r., II CSK 108/05; nie publ.).

Z tych też względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.